

Onderzoeksrapport 'Meedoen zonder schulden' overhandigd in Utrechts Geldmuseum

Schuldhelpverlening aan dak- en thuislozen is maatwerk

De meeste dak- en thuislozen bevinden zich in een problematische schuldsituatie. Om deze mensen beter te kunnen helpen moeten zij meer en specifieke hulp krijgen, de huidige hulpverlening werkt nog onvoldoende.

Tekst: Kristel Hurenkamp

Foto: Colorsan

In 2013 moeten alle dak- en thuislozen weer meedoen in de maatschappij en bestaande overlast op straat moet zijn teruggedrongen. Dat is het doel dat de rijksoverheid en de centrumgemeenten zich hebben gesteld. Om dit te realiseren moet de gemeentelijke schuldhelpverlening aan dak- en thuislozen en anderen die behoefte hebben aan extra ondersteuning vanuit de samenleving worden verbeterd. Dak- en thuislozen hebben meer behoefte aan intensievere begeleiding, een toegankelijke hulpverlening, een eenvoudige aanvraagprocedure en langdurige nazorg. Gemeenten moeten effectieve schuldhelpverlening aanbieden. Dat staat in het onderzoeksrapport 'Meedoen zonder schul-

den – aanbevelingen voor effectievere schuldhelpverlening aan dak- en thuislozen', dat organisatieadviesbureau Hiemstra & De Vries heeft gemaakt in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Het rapport werd in juni tijdens een landelijke bijeenkomst in het Geldmuseum in Utrecht overhandigd aan de staatssecretarissen Jet Bussemaker (VWS) en Jetta Klijnsma (SZW) en wethouder Marka Spit (gemeente Utrecht). Het rapport bevat voorstellen voor verbetering van de schuldhelpverlening aan dak- en thuislozen, gebaseerd op een analyse van het huidige aanbod.

Maatwerk

Waarom en hoe mensen dakloos worden is niet altijd te verklaren en ook de daarbij komende schulden hebben

verschillende oorzaken. Maatwerk is daarom erg belangrijk. Verslaving, werkloosheid of een echtscheiding kunnen een deel van de oorzaak zijn waarom iemand dak- of thuisloos is. Maar de kwaliteit van het sociale netwerk of bureaucratische vaardigheden spelen ook een belangrijke rol, zo staat in het onderzoeksrapport. Kenmerkend voor de complexiteit van dak- en thuisloosheid is dat het zelden te voorspellen is, maar achteraf vaak wel te verklaren. "Maatwerkoplossingen vinden is het belangrijkste. Er moet een integraal traject komen gericht op de persoon zelf. Dat ontbreekt nu", aldus Jet Bussemaker. "Partijen zitten nu veel te weinig bij elkaar om dit onderwerp bespreekbaar te maken en dus aan te pakken. Daar moet verandering in komen."

Jetta Klijnsma vindt dat mensen die zich aanmelden voor schuldhelpverlening, veel sneller geholpen moeten worden. "Gemeenten moeten binnen vier weken na aanmelding tot actie overgaan. Niet alleen op het gebied van schuldhelpverlening, maar met alle problemen waar deze mensen mee zitten. Op alle onderdelen moet hulp geboden worden." En dat is wat in het huidige beleid van schuldhelpverlening ontbreekt. Schulden zijn vaak niet de oorzaak waarom iemand geen dak boven zijn hoofd heeft, de achterliggende problemen moeten ook aangepakt worden. Het doel is dat dak- en thuislozen weer zelfstandig mee kunnen doen in de maatschappij. De manier waarop schuldhelpverlening voor dak- en thuislozen nu plaatsvindt, is opgezet met het idee dat ze het later weer zelf moeten doen. Maar voor een kleine groep blijft dit lastig en zij hebben permanente zorg nodig. Klijnsma heeft enige tijd geleden een contourenbrief naar de Kamer gestuurd. Hierin heeft ze de zorgplicht uitgewerkt. Schuldhelpverlening moet een wettelijke taak worden voor gemeenten. In het najaar volgt een wetsvoorstel.

Leefstijlboetes

De schuldenproblematiek van dak- en thuislozen wijkt af van de problematiek van de gemid-

Stadsgeldbeheer Utrecht

Stadsgeldbeheer Utrecht maakt onderdeel uit van de stichting 'de Tussenvoorziening' en voert sinds tien jaar schuldhelpverlening en budgetbeheer uit voor dak- en thuislozen in Utrecht. De meest voorkomende verwijzers naar SGB zijn organisaties in de maatschappelijke opvang, verslavingszorg en

organisaties gericht op dak- en thuisloze jongeren. De laatste jaren heeft SGB een grote vlucht doorgemaakt. Er blijkt in Utrecht – net als in andere regio's – veel behoefte te bestaan aan materiële hulp, met name voor burgers die zich in de marge van de samenleving bevinden. De kracht van SGB ligt in het be-

geleiden en binden van cliënten met een complexe schuldenproblematiek, die een grote kans hebben om terug te vallen in oud schuldengedrag.

Bron: Rapport UMC St. Radboud: Stadsgeldbeheer Utrecht – Beschrijving van een voorbeeldpraktijk schuldhelpverlening.

delde schuldenaar die wel een dak boven zijn hoofd heeft. Zo heeft een dak- of thuisloze vaak veel 'leefstijlboetes' (boetes voor wildplassen, buiten slapen en zwartrijden). Deze maken het niet gemakkelijker om uit de schulden te komen. Ook verslavingen en psychiatrische en medische problemen komen bij deze groep meer voor. Er zijn geen landelijke cijfers bekend, maar uit onderzoek blijkt dat rond de 75 procent van de dak- en thuislozen problematische schulden heeft.

Met name medewerkers van de Maatschappelijke Opvang (MO) constateren dagelijks dat het moeilijk is om dak- en thuislozen te motiveren als zij zich zorgen maken over hun schulden. Dit kan er, volgens het onderzoek, toe leiden dat ze vaak niet de mentale energie hebben om een verslaving onder controle te krijgen. Ook staan ze daardoor niet open voor gesprekken over een zinvolle dagbesteding of over het niet goed functioneren omdat ze bijvoorbeeld 'opgefokt' of juist depressief zijn. Maar ook juridische en organisatorische belemmeringen spelen een belangrijke rol, zo stellen de onderzoekers. Zolang er namelijk geen schuldregeling is getroffen, hebben crediteuren alle mogelijkheden om hun juridische bevoegdheden in te zetten om vorderingen te innen.

Onvoldoende aansluiting

In bijna alle gemeenten kan een schuldenaar beroep doen op de schuldhulpverlening. Op dit moment zijn gemeenten nog vrij om te kiezen of ze burgers met schulden hulp aanbieden en hoe ze dat organiseren. Deze vrijheid zal verdwijnen door onder meer de invoering van een wettelijke zorgplicht schuldhulpverlening voor gemeenten en de invoering van een systeem van certificering. Gemeenten moeten niet alleen een financiële oplossing bieden, de hulpverlening moet ook aansluiten op de eigen behoefte en mogelijkheden die samenhangen met

Rond de 75 procent van de dak- en thuislozen blijkt schulden te hebben.

de problematiek van de schuldenaar. De aansluiting van het aanbod en de behoeften van dak- en thuislozen is momenteel onvoldoende. Hiemstra & De Vries stelt dat voor de hele groep dak- en thuislozen effectieve schuldhulpverlening alleen binnen bereik komt als niet alleen de algemene knelpunten waar elke schuldenaar tegenaan loopt worden opgelost, maar als de gemeenten ook nog een aantal extra inspanningen plegen – speciaal voor dak- en thuislozen.

Hoe het moet

Het Utrechtse Stadsgegeldbeheer (SGB) geldt volgens een onderzoeksrapport van de Radboud Universiteit naar de cliënten en de werkwijze van schuldhulpverlening als goed voorbeeld. SGB is sterk gericht op het opbouwen en onderhouden van vast contact met de cliënten en

heeft de bejegening afgestemd op de doelgroep. Een cliënt meldt zich aan en krijgt vervolgens een intakegesprek. Hierin staat het creëren van een vertrouwensband tussen cliënt en consulent centraal. Tijdens deze intake maakt SGB een eerste inventarisatie van de financiële situatie en wat SGB samen met de cliënt moet regelen. De consulent besteden veel aandacht aan het uitleggen van de inhoud van de samenwerkingsovereenkomst en de verschillende machtigingen. In het kader van het inkomensbeheer vraagt de consulent vervolgens ten behoeve van de debiteur drie inzakerekeningen aan bij de Rabobank: een leefgeldrekening, een betaalrekening en een spaarrekening. De laatste twee zijn voor de cliënt geblokkeerd. Nadat een overzicht is opgemaakt van de inkomsten en uitgaven treft SGB

schuldenregelingen met de crediteurs. Eén doelstelling staat bij deze hele fase voorop: een schuldenvrij bestaan opbouwen. De insteek van de begeleiding is er heel sterk op gericht om cliënten van de straat te houden en 'onderdak' te houden. Als cliënten uiteindelijk schuldenvrij zijn verklaard, volgt de nazorg. Ze blijven bij SGB voor financieel beheer omdat de kans op terugval groot is. Een cliënt die bijvoorbeeld schuldenvrij is, maar nog wel verslaafd, krijgt het weekgeld vaak op zijn rekening om niet weer in financiële problemen te komen. Een deel van de cliënten neemt de verschillende administratieve en financiële handelingen geleidelijk van de consulent over. Terugval wordt geaccepteerd. Cliënten kunnen het hele traject opnieuw doorlopen, in principe kan niemand uitvallen.